

С.В. Князь, Н.Г. Георгіаді, Я.С. Богів
 Національний університет "Львівська політехніка",
 кафедра менеджменту та міжнародного підприємництва

ТРАНСФЕРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ І ПОКАЗНИКИ

© Князь С.В., Георгіаді Н.Г., Богів Я.С., 2012

Розкрито сутнісні характеристики трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств, висвітлено особливості його формування і оцінювання. Приділено увагу також виявленню та використанню резервів підвищення рівня трансферного потенціалу.

Ключові слова: трансфер, потенціал, інновації, розвиток.

TRANSFER INNOVATIVE: ESSENCE AND INDICATORS

© Knyaz S.V., Georgiadi N.G., Gods Y.S., 2012

The authors elucidate the essential characteristics of the transfer potential of innovative development companies, highlighting the features of its formation and evaluation. The article also paid attention to the identification and use of reserves increased transfer capacity.

Key words: transfer, potential, innovations, developing.

Постановка проблеми

Забезпечення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств в умовах проникнення на національний ринок багатонаціональних компаній, глобалізації інформаційно-комунікаційних каналів, ускладнення побудови взаємовідносин України з міжнародними економічними організаціями вимагає реалізації системи заходів, націлених на досягнення приросту і підвищення рівня реалізації трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств. Світова практика розвитку інноваційної діяльності засвідчує, що найкращі результати креативних пошуків і створення інноваційної продукції та технологій отримують суб'єкти, які є учасниками таких інноваційних структур, як технополіси, технопарки, бізнес-інкубатори тощо. Загальновідомо, що їхнє функціонування уможлиблюється завдяки існуванню феномену венчурного бізнесу, а також інституту інтелектуальної власності. Саме вони дають змогу узгоджувати економічні інтереси суб'єктів трансферних відносин. Незважаючи на те, що у світі є багато прикладів успішного функціонування підприємств в інноваційних структурах, досі проблематичним є наукове обґрунтування і методичне забезпечення формування і реалізації трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств, зокрема тих, які мають намір створити нову або стати учасником наявної інноваційної структури. Досі практично не формалізовані проблеми формування і реалізації трансферного потенціалу. Це здебільшого є причиною високої ризиковості побудови трансферних відносин, складності залучення фінансових ресурсів, нерациональності управлінських зусиль щодо виявлення та використання резервів забезпечення приросту і підвищення рівня реалізації трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У наукових працях [1; 2; 4], які стосуються формування і реалізації трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств, приділено увагу економічному обґрунтуванню та організуванню трансферу технологій, упровадженню і сервісному обслуговуванню локальних та інтегрованих систем трансферу інформації, механізмам формування венчурного капіталу, умовам досягнення безпеки

підприємств під час трансферу науково-технічної інформації та інноваційної продукції, методам оцінювання прийнятності економіко-соціальних, правових і політичних умов для трансферу фінансових ресурсів підприємствам-розробникам інновацій, способам ідентифікування рівня інноваційного розвитку підприємств тощо. Теоретико-методологічні та прикладні напрацювання у сфері трансферу технологій, інноваційної продукції, фінансових ресурсів тощо характеризуються фрагментарністю, несистемністю уявлень дослідників про причинно-наслідкові зв'язки у формуванні та використанні трансферного потенціалу промислових підприємств. Поза увагою науковців залишились: концептуальні засади ідентифікування сутності трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств; методи оцінювання трансферного потенціалу; технології управління трансферним потенціалом; стратегії управління трансферним потенціалом тощо. Досить фрагментарно розробленим є також категоріально-понятійний апарат у сфері управління інноваційною діяльністю.

Постановка цілей

Мета статті – розкрити сутнісні характеристики трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств, висвітлити особливості його формування та оцінювання тощо.

Виклад основного матеріалу

Усі, без винятку, суб'єкти господарювання є учасниками трансферних¹ відносин (рис. 1).

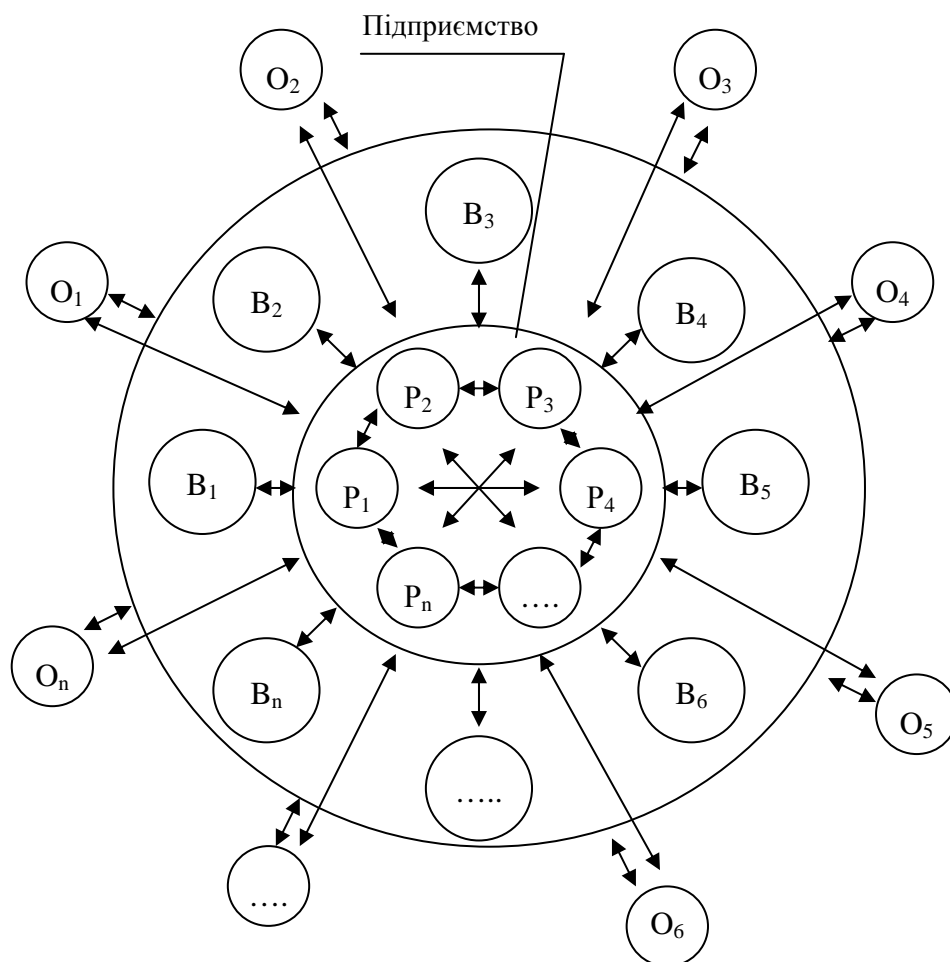

Рис. 1. Промислове підприємство як учасник трансферних відносин

Примітки: власна розробка; умовні позначення: P_1, P_2, \dots, P_n – структурні підрозділи промислового підприємства; B_1, B_2, \dots, B_n – бізнес-партнери, зокрема споживачі готової продукції; O_1, O_2, \dots, O_n – органи державної влади

¹ Трансфер (з лат. *to transfero* – переносу, переміщую) термін, який зазвичай ототожнюють з процесом передачі одним суб'єктом господарювання іншому суб'єкту певних активів, умінь, знань тощо як на платних, так і на безоплатних умовах.

Трансферними є відносини, які передбачають передавання певних активів, умінь, знань тощо одним суб'єктом іншому суб'єкту. У внутрішньому середовищі промислового підприємства трансферні відносини виникають між структурними підрозділами. Характер цих відносин визначається технологією виробництва і системою управління. У зовнішньому середовищі промислового підприємства трансферні відносини є результатом взаємодії підприємства із органами державної влади, бізнес-партнерами, споживачами готової продукції. Безліч вхідних і вихідних потоків інформації, фінансових і матеріальних ресурсів, готової продукції, технологій є перманентним предметом договірних узгоджень економічних інтересів організацій. Сьогодні досить багато трансферних систем, які уможливають легітимну, безпечну, економічно вигідну взаємодію суб'єктів господарювання, проте, як показує практика, наявність цих систем і доступність інформації про умови їхнього використання є необхідною, але не достатньою умовою для інноваційного розвитку організацій. Дослідження показали, що основні причини, які стримують інноваційний розвиток підприємств і обмежують їхню взаємодію з іншими суб'єктами господарювання, пов'язані з низьким рівнем трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємств (ТПРП). Відсутність системних, науково обґрунтованих положень і методичного інструментарію щодо його формування і використання є причиною того, що в Україні слабо розвинений ринок інноваційних продуктів і технологій, а вітчизняні промислові підприємства комерціалізують інновації в кілька десятків разів повільнішими темпами, ніж підприємства економічно розвинених країн. В Україні, за даними офіційної статистики, впроваджують інновації не більше ніж 11 % промислових підприємств, тоді як в США, ЄС, Японії – 60–80 %.

Аналізуючи трансферні можливості промислових підприємств через призму законів синергії, цілісності, появи в організації спільної мети, поетапного розвитку, самозбереження, зростання інформативності, доведено, що трансферний потенціал інноваційного розвитку підприємства є сукупністю можливостей з акумулювання, на умовах трансферу, прав інтелектуальної власності, технологій, інноваційної продукції, фінансових та інших ресурсів, а також передавання її споживачам, бізнес-партнерам, органам державної влади тощо під час реалізації програм інноваційного розвитку. У табл. 1 наведено характеристики ТПРП.

Таблиця 1

Характеристики ТПРП

Групи характеристик	Зміст характеристик
Складові ТПРП	Цілі, суб'єкти й об'єкти трансферу, а також трансферні моделі
Функції ТПРП	Інформаційно-комунікаційна функція; функція узгодженості інтересів суб'єктів трансферних відносин; функція інноваційного розвитку; логістична функція
Стани ТПРП	За довершеністю будови (стан формування і стан використання); за збалансованістю економічних інтересів суб'єктів трансферу (збалансований стан і незбалансований стан)
Властивості ТПРП	Властивості, зумовлені структурою і функціями ТПРП; властивості, що визначають здатність ТПРП до самозбереження; властивості, що характеризують тактику і стратегію поведінки ТПРП при досягненні цілей його носія
Показники, які характеризують ТПРП	Показники, які характеризують рівень ТПРП; показники, які відображають рівень інноваційного розвитку підприємства; показники, які необхідні для обґрунтування кредитоспроможності та інвестиційної привабливості носія потенціалу, формування стратегії інноваційного розвитку підприємства, визначення ефективності регулювання рівня прибутковості та ризиковості використання ТПРП

Підприємства, як суб'єкти трансферних відносин, з одного боку, є системами, у які входять підсистеми, що взаємодіють, а з іншого – підприємства є компонентами систем вищого порядку, наприклад, інтегрованих виробничо-господарських систем, системи регіональної економіки тощо. Ця особливість має визначальний вплив на усі характеристики ТПРП. Компонентами внутрішнього середовища ТПРП є можливості акумулювати інноваційну продукцію, технології, ресурси, права інтелектуальної власності, а також здійснювати передавання технологій, ресурсів, прав інтелектуальної власності, інформації та інноваційної продукції споживачам, бізнес-партнерам, органам державної

влади. Своєю чергою, до компонентів зовнішнього середовища належать можливості: фінансувати програми інноваційного розвитку на умовах трансферу ресурсів венчурних фондів і банків; для венчурних підприємств – отримувати певні преференції, реалізуючи програми інноваційного розвитку в межах локальних інноваційних структур; здійснювати трансфер інноваційної продукції та ресурсів альтернативними способами через альтернативні мережі (комунікаційні системи); реалізовувати трансфер інноваційної продукції та ресурсів за участю офшорів тощо. Компоненти ТППРМ пов'язані між собою зв'язками координації, побудови, функціонування, а також розвитку.

Носіями можливостей внутрішнього і зовнішнього середовищ є суб'єкти трансферних відносин. Вони визначають і узгоджують цілі трансферу. Цілі суб'єктів трансферних відносин реалізуються найчастіше на договірних засадах. Аналізування контрактів, укладених суб'єктами трансферу, показало, що передавання ресурсів або готової продукції від одного суб'єкта трансферу до іншого супроводжується використанням конкретних трансферних моделей. Рішення щодо вибору певної трансферної моделі є підставою для конкретизації комунікацій, які забезпечуватимуть трансфер, а також технологій і способів управління ним. Проведені дослідження показали, що незалежно від того, яку саме трансферну модель вибирають суб'єкти трансферних відносин, вони найчастіше здійснюють трансфер інформації (науково-технологічної, фінансової тощо) та фінансових ресурсів. Саме ця особливість пов'язана з основними проблемами формування і раціонального використання ТППРП. З огляду на вказану обставину суб'єкти трансферних відносин, залежно від їхніх фінансово-економічних пріоритетів, повинні застосовувати певні технології і способи управління ТППРП [3].

Відсутність цілеспрямованого керуючого впливу на ТППРП призводить до того, що нераціональна реалізація виконуваних ним функцій не дає змоги носію потенціалу розвиватись, добиватись позитивної зміни значень показників інноваційного розвитку. Плануючи й організовуючи формування ТППРП, мотивуючи суб'єктів управління до креативних пошуків і реалізації інновацій, контролюючи і регулюючи рівень ТППРП і способи його реалізації, підприємства отримують можливість досягати встановлених цілей на засадах раціонального, креативного використання власних і залучених ресурсів, інноваційних продуктів і технологій.

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, глобалізації систем комунікацій і прискорення інтеграційних процесів реалізація ТППРП інформаційно-комунікаційної функції, функції узгодженості інтересів суб'єктів трансферних відносин, функції інноваційного розвитку, логістичної функції значною мірою уможливлується за допомогою механізму формування інтелектуальної власності. Цей механізм є сукупністю організаційно-правових заходів перетворення наукових даних на технологічну інформацію і забезпечення можливості її легітимного використання для отримання прибутку, забезпечення контролю над підприємствами або досягнення інших ефектів. В Україні механізм формування інтелектуальної власності перебуває у стані становлення. Незважаючи на те, що, за даними офіційної статистики, в державних органах влади постійно зростає кількість заявок на отримання охоронних документів і збільшується кількість виданих охоронних документів (за даними Державного департаменту інтелектуальної власності щорічний приріст охоронних документів, внесених до державного реєстру протягом останніх десяти років, становить близько 640 заявок), масового впровадження нових продуктів і технологій у виробництво не спостерігається. Не помітно також зрушень у напрямі активізування ліцензійної діяльності вітчизняних суб'єктів підприємництва. Фахівці Інституту економіки і прогнозування НАН України стверджують, що Україна щорічно імпортує не більше ніж 50 іноземних ліцензій. Щодо експорту ліцензій, то їхня частка разом із вітчизняною високотехнологічною продукцією становить всього 0,1 % в обсязі світової торгівлі. Тобто є підстави констатувати, що більшість підприємств, через об'єктивні обставини свого історичного розвитку і суб'єктивізм управлінських рішень їхніх керівників, не мають системних, науково обґрунтованих уявлень про методи і технології формування і використання ТППРП. Як наслідок, трансферний потенціал більшості промислових підприємств не забезпечує позитивної зміни значень показників, які характеризують їхній інноваційний розвиток.

Остатніми роками в різних альтернативних джерелах подають аналітичні дані щодо наявного інноваційного потенціалу промислових підприємств, а також досягнутого ними рівня інноваційного розвитку. Методи оцінювання цих параметрів у різних авторів суттєво відрізняються. З метою

уникнення суб'єктивізму і фрагментарності для оцінювання інноваційного потенціалу та інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств використано систему показників Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard), зокрема тих, які стосуються мікрорівня. Обчислення цих показників показало, що у загальній сукупності досліджених організацій сформувались три групи підприємств. У першу потрапили підприємства, в яких виявився високим як рівень інноваційного потенціалу, так і рівень інноваційного розвитку (ВАТ “Кредмаш”, ВАТ НДІ “Перетворювач”, ЗАТ Концерн “МАТС”, ВАТ “Мотор Січ”, ТОВ “Інтер ПЕТ”, ЗАТ НВК “Гірничі машини”). Підприємства, у яких рівень інноваційного потенціалу високий, а рівень інноваційного розвитку низький, потрапили у другу групу. До них належать ДП “ВіАЗ”, ЗТТ “Електрон”, ВАТ “Луцький автомобільний завод”, ВАТ “Луцький підшипниковий завод”. Третя група охопила підприємства з низькими рівнями інноваційного потенціалу та інноваційного розвитку. Такими виявились ВАТ “Львівський локомотиворемонтний завод”, ВАТ “Дрогобицький завод автомобільних кранів”, ВАТ “Генічеський машинобудівний завод”, ВАТ “Галицький автозавод”.

Серед ідентифікованих груп підприємств найбільший інтерес викликають перша і друга групи. Оскільки виявилось, що підприємства з порівняно однаковим рівнем інноваційного потенціалу досягають різного рівня інноваційного розвитку, то очевидно, що традиційні параметри, за якими, як правило, оцінюють інноваційний потенціал частково, а в певних випадках однобічно відображають інноваційні можливості підприємств.

Враховуючи це, промислові підприємства проаналізовано на предмет їхніх трансферних можливостей щодо інноваційного розвитку. Цьому дослідженню передувало розроблення методу оцінювання ТППРП. Доведено, що залежно від стадії, на якій перебуває формування трансферного потенціалу, керівники підприємства мають різні потреби в управлінській інформації. Так, інформація про досягнутий рівень ТППРП потрібна для своєчасного вироблення регуляторних управлінських рішень, пов'язаних із підвищенням ефективності реалізації програм інноваційного розвитку підприємства. Інформація про рівень кредитоспроможності підприємства, його інвестиційну привабливість, прибутковість, рівень ділової активності, швидкість і тривалість обороту ресурсів необхідна в процесі бізнес-планування і техніко-економічного обґрунтування програм інноваційного розвитку підприємства. Інформація про критичні рівні витрат і обсяг виробництва інноваційної продукції – під час розроблення стратегії формування і реалізації ТППРП тощо. Враховуючи різновекторний характер інформаційних потреб керівників підприємств, очевидно, що ТППРП також має бути параметризовано диференційовано.

Загальну сукупність показників, які характеризують ТППРП, за ознакою їхнього цільового призначення доцільно поділяти на дві групи: показники для оцінювання рівня ТППРП, показники, необхідні для обґрунтування кредитоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства під час формування трансферного потенціалу, розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємства, визначення ефективності регулювання рівня прибутковості та ризиковості використання ТППРП, аналізування рівня активності та раціональності використання ТППРП.

Параметризацію ТППРП запропоновано здійснювати за кількома ознаками: об'єкти трансферу; комунікації між суб'єктами трансферних відносин; права інтелектуальної власності на об'єкт трансферу; способи і умови трансферу. У формалізованому вигляді множину цих параметрів можна записати так:

$$\left. \begin{aligned} \bigcup P_t^n &= \bigcup_{i=1}^4 x_i \cup \bigcup_{j=1}^6 y_j; \\ x_i \in \bigcup P_t^n &\Leftrightarrow \exists \bigcup_{i=1}^4 x_i \in P_t^n, x_i \in \bigcup_{i=1}^4 x_i; \\ y_j \in \bigcup P_t^n &\Leftrightarrow \exists \bigcup_{j=1}^6 y_j \in P_t^n, y_j \in \bigcup_{j=1}^6 y_j, \end{aligned} \right\} \quad (1)$$

де $\bigcup P_t^n$ – множина коефіцієнтів, які характеризують ТППРП, часток одиниці; n – загальна кількість

коефіцієнтів, які характеризують ТППРМ; $\bigcup_{i=1}^4 x_i$ – множина коефіцієнтів, що характеризують трансферні

можливості внутрішнього середовища підприємства, часток одиниці; i – ознака, за якою оцінюються трансферні можливості внутрішнього середовища підприємства; $\bigcup_{j=1}^6 u_j$ – множина коефіцієнтів, що

характеризують трансферні можливості зовнішнього середовища підприємства, часток одиниці; i – ознака, за якою оцінюють трансферні можливості зовнішнього середовища підприємства.

Як бачимо, ТПІРП запропоновано обчислювати, ідентифікувавши внутрішні та зовнішні трансферні можливості. Внутрішні трансферні можливості підприємств відображають коефіцієнти: диверсифікованості об'єктів трансферу; комунікаційного забезпечення трансферу; забезпечення прав власності на об'єкти трансферу; диференціації трансферних моделей. Щодо трансферних можливостей зовнішнього середовища підприємства, то їх доцільно оцінювати за допомогою коефіцієнтів: трансферної активності офшорних структур, локальних інноваційних структур, венчурних фінансових організацій; диверсифікованості систем трансферу фінансових ресурсів; розвитку рекламно-пошукових трансферних систем, а також систем науково-технічної кооперації; залежності комерціалізації інновацій від трансферу прав інтелектуальної власності.

На основі обчислення показників, які характеризують ТПІРП, а також ідентифікованого рівня інноваційного розвитку підприємств за системою показників Європейського інноваційного табло проведено кластерний аналіз досліджуваної сукупності підприємств. Його результати відображено на рис. 2.

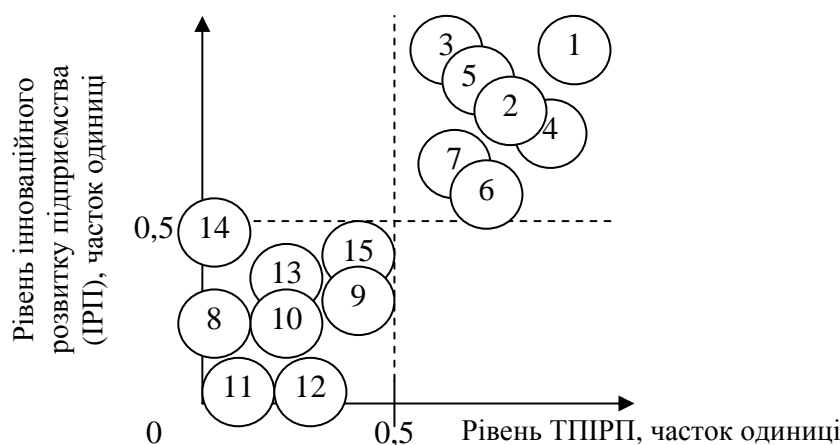

Рис. 2. Побудовані кластери

Примітки: 1) ВАТ “Кредмаш” – рівень ІРП (0,9), рівень ТПІРП (0,98); 2) ВАТ НДІ “Перетворювач” – рівень ІРП (0,62), рівень ТПІРП (0,74); 3) ЗАТ Концерн “МАТС” – рівень ІРП (0,87), рівень ТПІРП (0,59); 4) ВАТ “Мотор Січ” – рівень ІРП (0,59), рівень ТПІРП (0,96); 5) ТОВ “Інтер ПЕТ” – рівень ІРП (0,73), рівень ТПІРП (0,69); 6) ЗАТ НВК “Гірничі машини” – рівень ІРП (0,52), рівень ТПІРП (0,72); 7) ЗАТ “Івеко-Мотор Січ” – рівень ІРП (0,56), рівень ТПІРП (0,62); 8) ДП “ВіАЗ” – рівень ІРП (0,29), рівень ТПІРП (0,12); 9) ЗТТ “Електрон” – рівень ІРП (0,36), рівень ТПІРП (0,46); 10) ВАТ “Луцький автомобільний завод” – рівень ІРП (0,29), рівень ТПІРП (0,35); 11) ВАТ “Луцький підшипниковий завод” – рівень ІРП (0,12), рівень ТПІРП (0,29); 12) ВАТ “Львівський локомотиворемонтний завод” – рівень ІРП (0,12), рівень ТПІРП (0,44); 13) ВАТ “Дрогобицький завод автомобільних кранів” – рівень ІРП (0,38), рівень ТПІРП (0,32); 14) ВАТ “Генічеський машинобудівний завод” – рівень ІРП (0,48), рівень ТПІРП (0,11); 15) ВАТ “Галицький автозавод” – рівень ІРП (0,48), рівень ТПІРП (0,47)

Як бачимо, утворилось дві групи підприємств. Одна з них характеризується високими рівнями трансферного потенціалу та інноваційного розвитку. У другу групу входять підприємства з низькими рівнями трансферного потенціалу та інноваційного розвитку. Враховуючи те, що інноваційний потенціал підприємств обох груп однаковий, то є підстави стверджувати, що рівень інноваційного розвитку підприємств лінійно залежить від рівня їхнього трансферного потенціалу.

За результатами статичних спостережень протягом 2007–2011 рр., обчисливши лінійний коефіцієнт кореляції (0,9966), ми довели, що рівень ТПІРП суттєво залежить від фінансової

стійкості та прибутковості інвестицій в інноваційний розвиток підприємства. У формалізованому вигляді коефіцієнти, які характеризують фінансову стійкість і прибутковість інвестицій, здійснених у інноваційний розвиток підприємства, можна записати як множину

$$\left. \begin{aligned} \bigcup E_{f_z}^n &= \bigcup_{i=1}^2 F_{y_i} \cup E_i; \\ F_{y_i} \in \bigcup E_{f_z}^n &\Leftrightarrow \exists \bigcup_{i=1}^2 F_{y_i} \in \bigcup E_{f_z}^n, F_{y_i} \in \bigcup_{i=1}^2 F_{y_i}, \end{aligned} \right\} \quad (2)$$

де $\bigcup E_{f_z}^n$ – множина коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість і прибутковість інвестицій, здійснених у інноваційний розвиток підприємства, часток одиниці; $\bigcup_{i=1}^2 F_{y_i}$ – множина коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість підприємства, часток одиниці; $F_{y_i} = f(O_{vb}, K_y)$, де O_{vb} – оборотність валюти балансу, часток одиниці; K_y – показник кредитоспроможності підприємства, часток одиниці; E_i – прибутковість інвестицій в інноваційний розвиток підприємства.

Прибутковість інвестицій, здійснених в інноваційний розвиток підприємства, запропоновано оцінювати за формулою:

$$E_i = \frac{W_p(1 - R_n) - W_k(1 + C_v)}{P}, \quad (3)$$

де E_i – прибутковість інвестицій, здійснених в інноваційний розвиток підприємства, часток одиниці; W_p – приріст активів підприємства внаслідок реалізації інвестицій, грн.; R_n – показник ризику виникнення певних відхилень при установленні рівня інвестиційної привабливості підприємства (обчислюється на основі ідентифікування рівня повноти, своєчасності та об'єктивності інформації, яку використовують суб'єкти інвестиційної діяльності), часток одиниці; W_k – витрати на залучення ресурсів для реалізації інвестицій, грн.; C_v – коефіцієнт варіації величини витрат на залучення ресурсів для реалізації інвестицій, часток одиниці; P – обсяг інвестованих коштів, грн.

На рис. 3 наведено факторну модель ідентифікування резервів підвищення рівня ТПРП за рахунок показників фінансової стійкості й прибутковості інвестицій, спрямованих у інноваційний розвиток підприємства. Встановити причинно-наслідкові зв'язки між результативними і факторними ознаками необхідно, щоб забезпечити керівників підприємств інструктивно-методичним інструментарієм щодо виявлення та застосування резервів² підвищення рівня ТПРП. Резерви підвищення рівня ТПРП виявляють, порівнюючи дані наведеної факторної моделі з даними минулих періодів і середньоринковими показниками. Результативність цього дослідження залежить від повноти охоплення об'єкта аналізування, достовірності використовуваної інформації та встановлення усіх значущих взаємозв'язків між показниками.

Виявлення і використання резервів підвищення рівня ТПРП передбачає: виділення потенційних напрямів ідентифікування резервів у системі ієрархії факторів, які впливають на рівень ТПРП; пошук можливостей використання інноваційних ресурсів, невикористаних потужностей і реалізації ідей, вибір і ухвалення управлінських рішень щодо використання резервів; виявлення дій або бездіяльності управлінських працівників, які призвели до виникнення факторів прямої дії, що зумовили відхилення фактичних значень показників від очікуваних; відтворення умов, в яких визначались дії або бездіяльність управлінських працівників, причиною яких стало погіршення значень показників, що характеризують ТПРП; планування та організування процесу використання резервів; мотивування працівників підприємства до виконання плану використання резервів; контролювання та регулювання процесу виконання планів із використання резервів.

² Під резервами підвищення рівня ТПРП слід розуміти сукупність невикористаних можливостей щодо усунення суперечностей в управлінні ТПРП.

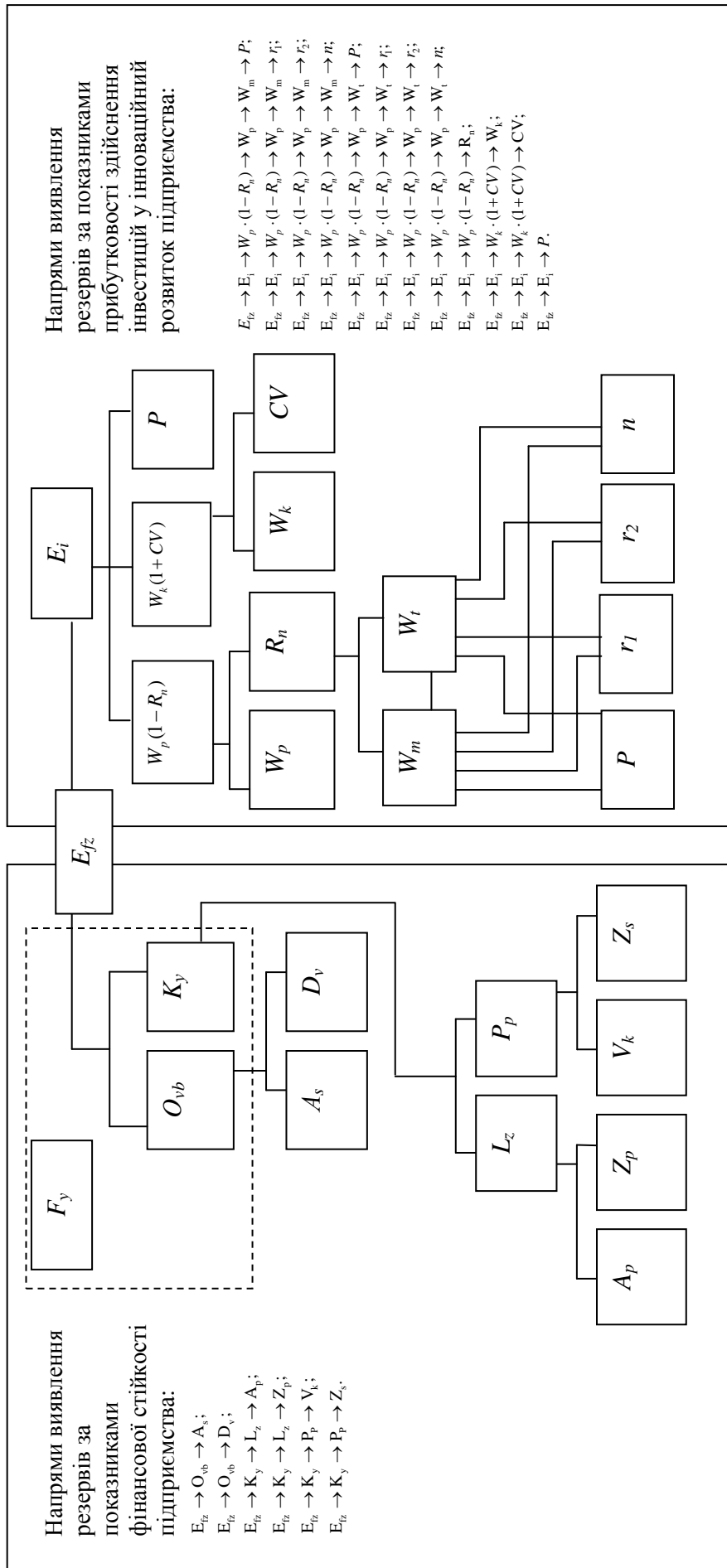
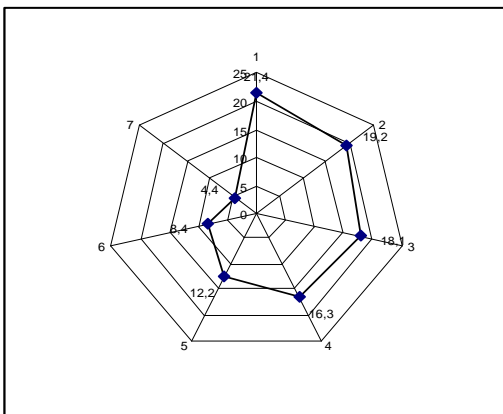

Рис. 3. Факторна модель ідентифікування резервів підвищення рівня ТПРП:

P_c – чистий прибуток підприємства, грн.; A_s – сукупні активи підприємства, грн.; де D_v – валовий дохід підприємства, грн.; L_z – загальний коефіцієнт покриття, часток одиниці; A_p – поточні активи, грн.; Z_p – поточні зобов'язання, грн.; P_p – коефіцієнт платоспроможності, часток одиниці; V_k – власний капітал підприємства, грн.; Z_s – сукупні зобов'язання, грн.; W_m – майбутня вартість активів, сформованих у результаті інвестиційної діяльності підприємства, грн.; W_1 – теперішня вартість активів підприємства, сформованих у результаті його інвестиційної діяльності, грн.; n – термін інвестування, днів; r_1 – мінімальний рівень доходу на придбані або створені активи підприємства у умовах простих відсотків, часток одиниці; r_2 – мінімальний рівень доходу на придбані або створені активи підприємства у умовах складних відсотків, часток одиниці.

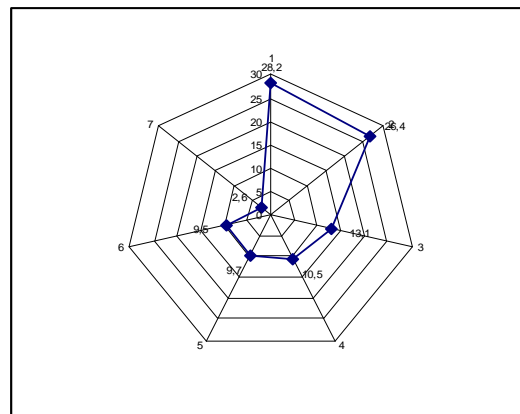
Примітки: власна розробка.

Опрацювання матеріалів підприємств на основі застосування запропонованих показників показало порівняльну значущість резервів підвищення рівня ТПРП за рахунок показників фінансової стійкості і прибутковості інвестицій, здійснених у інноваційний розвиток підприємства (рис. 4).

а) порівняльна значущість резервів підвищення рівня ТПРП за рахунок показників фінансової стійкості підприємства, %:

1 – поточні активи; 2 – сукупні активи;
3 – сукупні зобов'язання; 4 – поточні зобов'язання; 5 – валовий дохід; 6 – чистий прибуток; 7 – власний капітал

б) порівняльна значущість резервів підвищення рівня ТПРП за рахунок показників прибутковості інвестицій, здійснених у інноваційний розвиток підприємства, %:

1 – обсяг інвестицій; 2 – мінімальний рівень доходу на придбані або створені активи у результаті інвестування на умовах простих відсотків; 3 – мінімальний рівень доходу на придбані або створені активи у результаті інвестування на умовах складних відсотків; 4 – витрати на залучення ресурсів для реалізації інвестицій; 5 – майбутня вартість активів, сформованих у результаті інвестування; 6 – теперішня вартість активів, сформованих у результаті інвестування

Рис. 4. Порівняльна значущість резервів підвищення рівня ТПРП за рахунок абсолютних показників фінансової стійкості й прибутковості інвестицій, здійснених у інноваційний розвиток підприємства
Примітки: власна побудова за результатами експертного опитування керівників підприємств

У результаті обробки експертної інформації виявилось, що найбільш значущими резервами підвищення рівня ТПРП є сукупні та поточні активи і зобов'язання підприємств, обсяг інвестицій, здійснених у інноваційний розвиток підприємства, а також мінімальний рівень доходу на придбані або створені активи підприємства у результаті інвестування на умовах простих і складних відсотків. Дослідження показали, що значення саме цих показників беруть до уваги суб'єкти трансферних відносин, аналізуючи перспективи реалізації програм інноваційного розвитку, вибираючи об'єкти інвестування, розглядаючи варіанти набуття конкурентних переваг тощо.

Для ідентифікування резервів підвищення рівня ТПРП важливим завданням аналітиків є встановити чіткі критерії трактування використовуваних показників. Це завдання доцільно виконувати на засадах комбінування відомих підходів, а саме: поточні значення показників у звітному періоді повинні дорівнювати або бути більшими за їхні значення у базовому періоді та, одночасно, дорівнювати або перевищувати поточні середньогалузеві значення цих показників. Ця умова прийнятна тоді, коли досягнуті значення використовуваних показників тривалий період є вищими за середньогалузеві значення і значення показників провідних підприємств галузі. В інших випадках є підстави для зниження рівня вимогливості критеріїв трактування значень показників.

Управління ТПРП вимагає застосування стратегії диференціювання пріоритетів, яка протидіятиме протиріччям, що виникають під час формування і використання ТПРП, і сприятиме позитивним очікуваним змінам показників, які характеризують ТПРП. Виконавши дослідження, ми виявили, що програми інноваційного розвитку на різних фазах інноваційного процесу

характеризуються різними пріоритетами. Так, на етапі проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт пріоритетом реалізації таких програм є їхня беззбитковість. На етапі виробництва і споживання інноваційної продукції – максимізація прибутковості, а на етапі удосконалення та модифікації інноваційної продукції – збільшення тривалості життєвого циклу інноваційної продукції. Врахування цієї особливості під час управління ТПІРП сприятиме прискоренню окупності вкладення коштів у реалізацію програм інноваційного розвитку, зниженню ризиковості формування портфелів ресурсів, що використовуються в процесі виконання програм, своєчасності ідентифікування резервів підвищення рівня ТПІРП і раціональності ухвалення управлінських рішень щодо їхнього використання.

На рис. 5 наведено етапи оцінювання ІРП і забезпечення його зростання за рахунок підвищення трансферних можливостей підприємства.

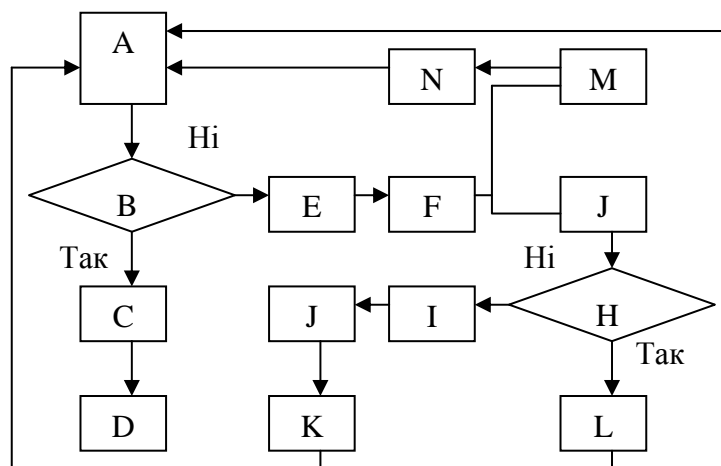

Рис. 5 Оцінювання ІРП і забезпечення його зростання за рахунок підвищення трансферних можливостей підприємства:

A – оцінювання ІРП; B – ІРП високий? C – виявлення факторів, які забезпечили високий рівень ІРП; D – планування ІРП із урахуванням виявлених факторів на попередньому етапі; E – оцінювання інноваційного потенціалу підприємства; F – ідентифікування того, до якої групи підприємств належить організація за рівнем інноваційного розвитку та рівнем інноваційного потенціалу; M – встановлення низьких рівнів інноваційного розвитку та інноваційного потенціалу підприємства; N – реалізація заходів, націлених на усі компоненти інноваційного потенціалу підприємства; J – встановлення низького рівня інноваційного розвитку але високого рівня інноваційного потенціалу підприємства; H – ТПІРП високий?; L – реалізація заходів, націлених на підвищення трансферних можливостей підприємства; I – оцінювання фінансової стійкості підприємства і прибутковості інвестицій, спрямованих у інноваційний розвиток підприємства; J – ідентифікування, на основі факторного аналізу, резервів покращення значень показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства і прибутковість інвестицій, спрямованих у інноваційний розвиток підприємства; K – реалізація заходів, спрямованих на використання виявлених резервів

Примітки: власна розробка.

У табл. 2 показано зміни рівня ІРП у результаті реалізації заходів, спрямованих на підвищення трансферних можливостей підприємства. Як бачимо, реалізація заходів, передбачених стратегією диференціювання пріоритетів використання ТПІРП на кожній з фаз інноваційного процесу упродовж 2007–2011 рр., забезпечила додатні прирости рівнів ТПІРП, що позитивно вплинуло на зростання рівня ІРП.

Висновки

Трансферний потенціал інноваційного розвитку підприємства є сукупністю можливостей з акумулювання, на умовах трансферу, прав інтелектуальної власності, технологій, інноваційної продукції, фінансових та інших ресурсів, а також здійснення їхньої передачі споживачам, бізнес-партнерам, органам державної влади тощо під час реалізації програм інноваційного розвитку.

Трансферний потенціал інноваційного розвитку підприємства характеризують показники внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, а також показники фінансової стійкості і прибутковості здійснення інвестицій у розвиток інноваційної діяльності. Співвідношення між цими показниками є визначальними в ідентифікуванні резервів підвищення рівня трансферного потенціалу інноваційного розвитку підприємства.

Таблиця 2

Результати зміни рівнів ТПРП та ІРП у результаті реалізації стратегії диференціювання пріоритетів використання ТПРП

Підприємства	Приріст рівнів ТПРП та ІРП у звітному періоді порівняно з базовим	
	ТПРП	ІРП
ВАТ “Кредмаш”	0,01	0,06
ЗАТ Концерн “МАТС”	0,05	0,02
ВАТ НДІ “Перетворювач”	0,03	0,08
ТзОВ “Елемент-перетворювач”	0,07	0,04
ЗТТ “Електрон”	0,02	0,02
ДП “ВіАЗ”	0,03	0,08
ВАТ “Львівський локомотиворемонтний завод”	0,04	0,07

Примітки: у таблиці наведено дані лише тих підприємств, на яких упроваджено результати дослідження.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження доцільно спрямувати на формування оптимізаційних моделей управління витратами на формування трансферного потенціалу.

1. Андросова О.Ф. *Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: моногр.* / Андросова О.Ф., Череп А.В. – К. : Кондор, 2007. – 356 с. 2. Дайкер Д. *Прямі іноземні інвестиції та технологічний трансфер у пострадянських країнах* / Дайкер Д. – К.: К.І.С., 2003. – 202 с. 3. Князь С.В. *Трансферний потенціал інноваційного розвитку машинобудівних підприємств: [монографія]* / С.В. Князь. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2010. – 332 с. 4. *UCTS Users' Guide: UMAP Credit Transfer Scheme, 2005.* – 24 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.umap.org.